

ANALES

DE LA

REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

ESTUDIOS

La contabilidad para la caridad, la Almoína de la Catedral de Valencia. 1546
Inmaculada Llibrer Escrig

**Dos visiones regeneradoras sobre la justicia en el Antiguo Régimen:
de la praxis de Cerdán de Tallada a la crítica del Padre Feijoo**
Vicente Escrivá Salvador

La decadencia de la sedería valenciana a principios del siglo XIX.
Luis M. Rosado Calatayud

Segunda República y Guerra Civil en Vall d'Uxó (con un epílogo sobre la represión)
Leopoldo Peñarroja Torrejón

José Martínez Ruiz, Azorín: de la crítica científica a la estética de la recepción.
Miguel Ángel García

Pedro Laín Entralgo y Valencia
Francisco Roger Garzón

En la muerte de Enrique Cerdán Tato (1930-2013). La huida como escritura, la huida como forma de vida.
Manuel Valero Gómez

Revelación sombría: las oscuras calas de la escritura en la poesía de Francisco Brines
Sergio Arlandis

¿Diccionari? Normatiu ¿Valencià?
Xaverio Ballester

El Bestiario del Rey. Palacio del Real de Valencia
Pilar de Insausti Machinandiarena
Adolfo Vigil de Insausti

Núm. 91

VALENCIA
2016

XAVERIO BALLESTER

¿Diccionari? Normatiu ¿Valencià?

RECEPCIÓN: 01-10-2015

REVISIÓN: 12-11-2015

ACEPTACIÓN: 26-11-2015

PUBLICACIÓN: 12-02-2016

¿DICCIONARI? NORMATIU ¿VALENCIÀ?

Resumen:

El llamado "Diccionario Normativo Valenciano" es fruto de muchos años de trabajo y la inversión de un gran caudal de dinero público por parte del gobierno autonómico valenciano. Pese a ello, este "diccionario" no reúne las mínimas condiciones exigibles a una obra léxica profesional: carece de fuentes documentales y no presenta las esperables informaciones dialectológicas, etimológicas, fonéticas, históricas u ortográficas. Tampoco, además, este diccionario refleja debidamente la lengua valenciana real.

Palabras clave: Lengua valenciana, diccionario, Lexicografía.

Resum:

El nomenat "Diccionari Normatiu Valencià" és fruit de molts anys de treball i l'inversió d'un gran cabal de diners públics per part del govern autonòmic valencià. A pesar d'això, este diccionari no reünix les mínimes condicions exigibles a una obra lèxica professional: carix de fonts documentals i no presenta les esperables informacions dialectològiques, etimològiques, fonètiques, històriques o ortogràfiques. Tampoc, además, este diccionari reflexa en forma deguda la llengua valenciana real.

Paraules clau: Llengua valenciana, diccionari, Lexicografia.

VALENCIAN (?) NORMATIVE DICTIONARY (?)

Abstract:

The so-called "Valencian Normative Dictionary" is the result of many years of work and a big amount of money invested by the Valencian regional government. Nevertheless, this "dictionary" does not meet the conditions that are minimally required for a lexicographical work, since it neither contains references of the documentary sources used nor presents dialectological, etymological, historical, orthographical or phonetic information. Furthermore, the "dictionary" does not reflect adequately the reality of the Valencian language.

Keywords: Valencian Language, dictionary, Lexicography.

Caprichets de ric: Pensat i fet

A l'espera de la seua definitiva publicació en paper l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha penjat en seu electrònica el seu *Diccionari normatiu valencià*, obra resultat de moltíssims diners públics (milions d'euros), temps (12 anys) i gent (teòricament una vintena d'acadèmics), ademés de tècnics, administratius i tota classe de mijos en la seua seu del marc incomparable del Monasteri de Sant Miquel dels Reis (València), tot lo qual pot justificar un examen crític d'un producte tan costós. Prèviament, no obstant açò, serà necessari aclarir al lector algunes trascendents qüestions relatives a la gènesis de tal obra.

En el volum III de la seua prolixa biografia l'ex-president de l'autonòmica Catalunya (1980-2003) Jordi Pujol no evadix explicar la creació d'esta acadèmia com a fruit d'un pacte polític¹ en l'ex-president de la Comunitat Valenciana (1995-2002) Eduardo Zaplana per a acabar en el conflicte llingüístic valencià. *Pensat i fet* (Arbuxech 1666: 8). Si segons els analistes de grans desastres, estos solen ser el resultat d'una cadena d'errors, podia inversament concloure's que tocant a esta nova institució calia esperar un gran desastre per la concatenació d'almenys estos 4 crassos errors:

Primer, una entitat que devia de ser científica i independent, naixia mediatizada per condicionants polítics com la designació o l'elecció, per les corts valencianes, dels seus membres, triats per a 15 anys i renovables per cooptació i en un sou individual de quasi 60.000 € anuals segons algunes publicacions.

---

¹ Per a afavorir en 1996 l'accés a la presidència del govern de José Mª Aznar: «una de les condicions del suport era que s'havia de resoldre definitivament i bé el fals problema de la unitat lingüística».

En segon lloc, s'esgrimia per a la seua constitució el fals pretext d'un conflicte llingüístic. En realitat les llengües no generen més conflictes als parlants que el resultar incomprendibles, l'únic conflicte que poden propiciar el malgache o el mapuche és el ser inintel·ligibles per a la majoria de mosatros. Per contra, la Comunitat Valenciana ha sigut històricament, almenys des de la seua emergència com Regne fa quasi 8 sigles, una substanciació de la situació ideal per a parlants de diferents llengües en el model de, com s'ha vingut nomenant, *sesquilingüisme* pel qual cadascú podia parlar la seua llengua i comprendre la de l'atre, model que ya voldríem per a tot contacte llingüístic. I aixina durant generacions i generacions. Els conflictes qualificats de *llingüístics*, com també els nomenats *racials*, són en realitat conflictes ideològics. Llengües i races no discutixen o barallen entre si, els que barallen són els seus agents, els individus que usen la llengua, la raça i lo que convinga com a pretext –i de vegades fins i tot científic!– per als seus excessos.

Tercer: s'establia una acadèmia valenciana per a una única llengua, quan des de la seua emergència com a entitat històrica en València han convixcut dos *continua* llingüístics romànics en les seues plurals variants. D'esta tan poc subtil manera s'identificava com a representativa una sola de les llengües, deixant l'atra –algunes de les parles de la qual ya mereixueren pel seu arcaisme l'atenció d'autors com Ramón Menéndez Pidal– com a secundària, aliena i irrellevant.

Finalment i encara que estatutàriament quedava clar de quina llengua havia d'ocupar-se l'acadèmia, esta naixia com avergonyint-se d'aquella en recórrer a una certa forma de hipàlage (*Acadèmia Valenciana*) per a, com un tabú, evitar nomenar de quina llengua es tractava. Injustificable prudència, perquè des de la seua primera documentació la llengua ha sigut lliure i constantment denominada *valenciana*. Ya, per eixemple, el catedràtic gironí Pou, qui residira en Lleida, Perpinyà i València, en el pròleg del seu *Thesaurus puerilis* (1580) publicat en Barcelona, escrigué: «Esta primer lo vulgar en llengua Cathalana, i Valèciana». També, per eixemple, en 1853 es publicava l'anònima obra *El amic dels llauradors o aforismes rurals composts en català i castellà [...]* i *traduits al valensià*, a on el seu autor, identificable baix les sigles de R.J.B. com Román José Brusola i Briau, recordava que l'original es «publicó en lengua catalana» (R.J.B. 1853: 168) i que havia «llegado el dia de terminar su translación [...] al valenciano» (R.J.B. 1853: 169).

Llavors ¿quin esdevenir històric o social ha sobrevingut per a que ara se mos oblige des d'instàncies oficials a silenciar fins al nom històric i actual d'una de les nostres llengües? Arrisquem una primera i necessàriament simplificadora explicació: les raons són extralingüístiques. En realitat fins a l'archiver català Pròsper de Bofarull (1777-1859) no es començà veritablement a replantejar l'orige de les llengües de València aduint-se des de ixe moment una ració doble de repoblació llingüística: aragonesos i catalans en sorprenent tàcit acort repartint-se equitativament el territori. En Bofarull, corrector del "Llibre del Repartiment del Regne de València" (des de 1237), el qual confon un banal repartiment de terres entre hosts victorioses en una massiva colonisació, donen començament les provates per a canviar la denominació multisecular de *valenciana* per *catalana* quasi paralelment a la de canviar la històrica locució *La Corona d'Aragó* per *La confederació catalano-aragonesa* en l'homònima obra (1872) del seu nebot Antoni de Bofarull (1821-1892).

Despuix d'este necessari preàmbul, podem entrar en la valoració del Diccionari, terme inadequat per a una obra que no és més que un llarc i tediós vocabulari representiu del parlar del poble, en faltar-li els components propis dels diccionaris científics i professionals, com són els seus apartats dialectològics, etimològics, fonètics, històrics o ortogràfics. En efecte, per a –lliteralment– començar, els diccionaris seriosos acostumen a presentar l'elenc de les fonts utilitzades a fi de justificar les seues cites d'autoritats –passages eixemplificatius d'autors considerats clàssics o representatius– com a confirmació de l'existència d'una paraula, testimoni de la seua ortografia o prova del seu significat i també del seu us més antigament documentat. Aixina en el benemèrit *Diccionari català-valencià-balear*, acabat en 1962 (= 2001/2 en seu electrònica; DCVB en endavant), d'Antoni M. Alcover [i Francesc de B. Moll], trobem un corpus de centenars de referències d'obres de tot tipo i época. No obstant açò, l'obra més esperada de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (a partir d'ací AVL en abreviatura) no oferix gens de gens de tot açò: ni corpus, ni cites d'autoritats, amprant-se, com vorem, moltes vegades eixemples totalment ficticis. Esta omisió és extraordinàriament cridanera, ya que precisament el modest valencià fruí empero d'una tradició lexicogràfica que, per la seua riquesa, ya voldrien per a si atres parlars romànics. Per a començar, cap al valencià l'honor de ser la primera –... o quasi, segons alguns especialistes (uide Colón 1988 *apud* Esteve 1489: 9-10)– llengua romànica que dispongué d'un lliteralment diccionari o elenc de diccions: el *Liber Elegantiarum* de Joan Esteve, publicat en 1489. D'estes i tantes atres

obres inexplicablement fa *tabula rasa* el diccionari de l'AVL. Trobem també ací a faltar l'esperable apartat històric. No demanem —encara— gens similar al *Corpus Diacrónico del Español* de la Real Acadèmia Espanyola (RAE en abreviatura), pero sí a lo manco el donar en la seua data —i lloc— la primera documentació de la paraula tractada, com solen oferir, encara que en moltes menys subvencions, els diccionaris veraders.

Primeres incoherències: com volgues cobrir se lo cap descobri lo cul

De pareguda manera l'apartat fonètic del *Diccionari normatiu valencià* (DNV en abreviatura; i note's: valencià i no del valencià, evitant-se novament la seua consideració com a llengua) és paupèrrim en lo quantitatiu ignorant-se la riquesa dialectal del valencià —quatre dialectes principals al marge del *chapurreao* turolense i el pròxim tortosí— però además moltes vegades l'esquàlit aparell fonètic presentat és inexacte o incoherent. No es reproduïx lo que es parla —a lo manco en la Comunitat Valenciana, a lo manco en la seua major part— sinó el català o una espècie d'híbrid i artificial *catalencià*. Aixina, per eixemple, la variant tan comuna *auia* o *auya* 'agua' no existiria segons l'AVL, reconeixent-se només «aigua [ájɣwa]», variant aquella, en canvi, perfectament consignada en el DCVB², diccionari beneït en la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC en abreviatura). Per a *almela* tindriem segons el DNV les formes gens o poc valencianes de «ametla [amélla]» o «ametlla [amélla]» en una pronunciació que, com veem, en cap cas reflectix l'absurda <t> de l'ortografia que es pretén impondre. Novament els balears Alcover i Moll³ foren més generosos —o llavoriosos— en el valencià que els propis valencians de l'AVL. El genuí valencià *almela* o *armela* fon ya arreplegat pel suís Meyer-Lübke (1992: 30 n° 436 s.u.): «1. Prov. amella, katal. ametlla, valenc. *almela*»; és a dir, l'autor del més famós diccionari etimològic, publicat entre 1911 i 1920, de les llengües romàniques distingix com més representatives les variants provençal, catalana i valenciana en est orde, dins d'eixe continuum dialectal que ha sigut, des de ya fa sigles, reconegut pels romanistes. Per ser còpia antiga i popular del grec *amygdálē*, ya en el mateix llatí tenim gran número de variants, des de més populars *amandola* o *amandula* a més cultes *amydala* o *amydalum*.

² «áwia (Llucena, Alzira, Val., Sueca, Gandia, Ibi, Benissiva, Benilloba, Dénia, Pego, Alcoi, Alacant); éwja (Benissa [...])».

³ DCVB: «almé~~t~~ta (Cullera, Vilanova de Cast., Xàtiva, Pego, Sanet, Cocentaina, Alcoi, Gandia, Ador). Amb reducció per l-l a l: amé~~t~~ta (Ulldecona, Alcalà de X., Morella, Benassal); amé~~t~~ε (Vinaròs); almé~~t~~ta (Val., Alacant); almé~~t~~ε (Sueca); afrmé~~t~~ta (Benassal, Llucena, Castelló, Nules, València)».

En conseqüència l'esperat creiximent exponencial de variants s'ha mantingut en romanç: espanyol *almendra*, francès *amande*, italià *mandola* o *mandorla*, portugués *amendra*, provençal *amella*, sicilià *mennola*, tarentí *amendola*... Qualsevol dialectòlec sap que dins d'una extensió tan gran com la que Meyer-Lübke volia per al provençal, català i valencià –considerant este romaniste de fet el català i el valencià dialectes del provençal o occità, com ha sigut durant sigles també la tradició peninsular: el llemosí!– és molt difícil no contar en variants: massa territori per a una única forma d'una paraula tan antiga i popular. Ademés està el testimoni de les parles denominades *churras* –ara relict de tants valencianismes genuïns– de la Comunitat Valenciana i a on queda clar que el valencià és *almela* o molt similar. Aixina, a Lluçent (Castelló) es documenta el diminutiu *armelica* (Alba 1986: 93 i 108 s.u.). I tenim també el popular cognom valencià *Almela*. Sembla, en fi, més honest i senzill acceptar la veritat objectiva ans que procedir a corregir tots els llinages *Almela* com *Ametlla*, pero pronunciant [améΛΛa] (sic), eliminar tot vestigi de *almela* o *armela* en les parles *churras* i censurar, en fi, l'obra d'aquell pare de la Romanística moderna Meyer-Lübke. Sembla, en suma, més realista acceptar la dura veritat dels fets que procedir a un llingüicidi contra el valencià.

Per a *caira* el DNV només oferix «cadira [caðíra]» i lògicament trobarem desapareguda la popular locució infantil *mentira caira* o la forma alacantina *caria* en la seua metàtesis tan característica. Les verdaderes formes valencianes són, de nou, molt més generosament arplegades en el DCVB: «kaíra (Castelló, Murvedre, Lliria, València, Alacant); kaíre (Sueca); kaírɔ (Gandia, Benigànim); kaíra (Monnover)». Lo que resulta evident i acceptable com típicament valencià per a l'IEC, no hu és per a una Acadèmia i valenciana i de la llengua supostament valenciana i generosíssimament finançada pels valencians. Tot açò és tan absurd com ho seria si l'IEC contemplara com catalanes les formes [kaíra], [kaíre], [kaírɔ] o [kaíra] i no les del tipo estrictament català [kəðíra].

Moltes de les africades sonores documentades hui en el català o no existiren mai en valencià o desaparegueren fa sigles, però el DNV les ressuscita ara fins i tot allí a on probablement mai les hagué. Ya, per eixemple, en 1399 trobem *desijar* (Rubio 2003:119) i des d'Esteve és constant la tradició sense africada per a *desijar*⁴, quan els

⁴ Esteve 1489: 113: *desiada* y 130: *desijada*; 127: *desijar*, *desigen*, 131: *desigo*, 207: *desijada*... inclús 245: *desijar* y ademés 1489: 260: *fauoregare*, *questionegar* y hasta 214: *peteiaras*; Roic 1495: f. II: *desija* y f. 3: *desijaua* y *desiges*; Ordinari 1514: f. 110: *desijat* f. 111: *desijada* y ff. 110 y 111: *desijau*...

mateixos autors sabien oportunament reflectir atres africanades sí existents⁵, però el DNV no perdona una: «desitjar [deziɔʒár]» conjugant *desitge*, *desitja*, *desitjar*... a pesar de l'explícit «desitjár (Val.)» del DCVB. Potser des de 1399 fins a Alcover i Moll mos han estat mentint i també mos mentixen ara els trucats espectogrames actuals o ben –hipòtesis més senzilla– mos mentix este DNV sense igual.

Idèntica *resurrecció* trobem per a la /s/ en abstractes femenins. Enfront de la terminació –*ea* pròpia del valencià, com reconeix l'acadèmic Emili Casanova (2004: 137), l'AVL, inventant-se la pronunciació del valencià, priorisa la forma catalana: «pobresa (o pobra) [pobfɛza]» o «vellesa (o vellea) [veʎéza]» deixant, per a no censurar-se del tot a sí mateixa, la forma verdaderament valenciana entre parèntesis. Com és habitual, el DCVB dona la pronunciació real y no de curset de *nurməlitʒəció*: «veʎéa (Cast., Al.); beʎéa (Val.)». Ya en época medieval es documenten rotundament les formes en –*ea*. Ya en 1228 el propi Jaume I escriu formes com *franqueas* o *fortalea* (Huici & Cabanes 1976: I 216 n°114). En el material, encara que prou *retoca*'et, arreplegat per Rubio (2003), podem vore numerosíssimes *abtea*, *altea*, *avinantea*, *bonea*, *drecea*, *fortalea*, *franquea*, *legea*, *longuea*, *malendrinea*, *noblea*, *poquea*... i sobre tot *saviea*, una ya en 1311 (Rubio 2003: 235). En la seua biografia de Sant Vicent Ferrer escriu Pereç (1510: 17: *avinentea*; 38: *pobra*; 43: *vellea*; 44 i 52: *llegea*; 46: *naturalea*; 46 i 50: *noblea*...). I aixina durant 7 sigles fins hui⁶. L'incoherència s'esten als derivats: «peresós –*osa* (o *pereós*) [pefɛzós]» ¿Per qué *pereós* si no es dona oficialitat a la real pronunciació [pefɛós] ni al substantiu *perea*? No la norma sino lo normal, no lo *correcte* (etimològicament = 'corregit') sino lo *corrent*, no la *distorsió* sino la *veritat* en el DCVB: «pefɛós (occ., val.)» (cf. Ròs 1736: 69: *pereós*).

Inconcebible també que el DNV no *hostage* la variant freqüentíssima *eu* o *heu* de *ho* («*ho* [o]»), quan ya apareix en Esteve (1489: 163: *ehu*), per no parlar de Baldoví (1855b: 26: *no eu sé*, 28: *no heu crega* i *heu té ben mereixcut*...) que no perdona [e]una, i explícitament en el DCVB: «En posició inicial [...] es diftonga en *heu* (əw en or. i bal., ew o aw en occ. i val.)». Increïblement tampoc resulta *normativa* la variant [u], que

⁵ Esteve 1489: 130: *dotçe*; 148: *metge*; 196: *imatges* y *iutge* o 191: *sutzeu*; Roic 1495: f. 4: *iutge* y f. 5: *linatge*...

⁶ Esteve 1489: 153 y 210: *vellea*, 127: *pobra*; Roic 1495: f. 11: *flaquea*; Alcanys 1914: 24: *durea*; Ordinari 1514: f. 198: *flaquea* y *poquea*; Arbuxech 1666: 6: *bellea* y *fortalea*; Ròs 1736: 61: *pobrèa*, 104: *bellèa*; Pastor 1827: 84: *llegea*, 99: *perea*...; R.J.B. 1853: 7, 97: *riquea*, 14: *pobra*, 67: *destrea*, 108: *firmea* y *durea*...; Ovara 1879: *noblea*; Cuadrado 2000: 141 i 156: *llaugera*...

està ya en el superclàssic “Tirant lo Blanch” (c. 24: que tot no u sàpia). També la forma tradicional valenciana *quixal* (Ròs 1736: 61), ya en el DCVB: «kiʃá† (occ. i val. en general, i part de Mall.)», es, no obstant, normativizada baix la regular forma catalana en el DNV: «queixal [kejʃál] o [kiʃál]» etc. etc. A la fi, com veem, l’obsessió per amagar realitats ha deixat de vegades al descobert les vergonyes del diccionari o, com podria haver dit Esteve (1489: 119), «Com volgues cobrir se lo cap descobri lo cul».

Ché <y> el simpàtic puntet: traga chopa, chupa y chapa

Tan calorosíssimes com gratuïtes les *abrasaes* i *apretons de mans en los amics* (Baldoví 1859: 9) que li pega l’AVL a l’ortografia catalana. El DNV arreplega el nostre «xicotet –a [ʃikotét]», pero dona també el ¿galicisme? català «petit –a [petít] 1. adj. i m. i f. Menut, xicotet», forma hui tan estranya i aliena al valencià real com ho puga ser a l’espanyol o al portugués. I simplement ridícul un dels dos exemples presentats: la locució internacional «en petit comité», que justificaria que per això també se considerara espanyola la paraula en, per exemple, “Los Petitos Cantores de Viena”. L’autèntica forma valenciana *chic* està ya en el gironí Pou (1580: 160): «Home chic. Homulus» i encara abans en Esteve (1489: 108: *chich* i *chica* i 131: *chiquet*). Lo cert és que <ch> en el mateix valor en inicial que en espanyol o anglés i en valor de /k/ en posició antecorsonàntica o final forma part del riquíssim patrimoni ortogràfic valencià i la grafia *chic* està ya documentada des del s. XV (*uide* Fullana 1912: 68); en Roig trobem: «y entre chapa, chepa y chipa, / traga chopa, chupa y chapa» (1901: 22). Formant secular part de l’ortografia tradicional valenciana la <ch> i la <y> i en la felix coincidència de ser utilitzades també i en el mateix valor per llengües en l’espena de l’espanyol i sobre tot de l’anglés ¿serà més pràctic que els nostres *xicos* depreguen, contra la pràctica dels nostres *iaios*, a escriurer ara en les <i>, <j> i <x> catalanes?

Per a *colege* el DNV oferix «col·legi [koléʎʒi] o [koléʎʒe]», admitint-se absurdament la pronunciació pero no la escritura en [–e] final i prolongant el calvari dels *chiquets* valencians, als quals s’obliga ara a deprendre que en moltíssims casos en els quals es pronuncia /l/, cal, no obstant, escriure <l·l>, en el simpàtic puntet en mig. Nebot, tan hostil al valencià popular (1910: 89-91), fon ací, no obstant, categòric: «Tampoco se dobla nunca la l en valenciano, como se hace en catalán; no

la necesitamos, puesto que nuestra prosodia no tiene *eles dobles* [...] *ilustrat, iluminat*» (1910: 62). Sent perfectament conegut que des de fa sigles el valencià conta en una important varietat coneguda com *apichat* i caracterisada, entre atres detalls, pel resultat sort de l'antiga africada sonora ¿tant costava reconéixer la pronunciació [kolÉtʃe] o [kolÉce] de moltíssims valencians? Liquidar parlars, dialectes i variants és el camí més curt per a *carregar-se* una llengua ¿Com es pot admetre que un diccionari supostament oficial i representatiu de la llengua faça lliteralment oïts sorts d'un dels seus principals dialectes?

El DNV només admet per a la primera persona la grafia <jo>, encara que reconeix la pronunciació real «jo [jó] o [jÓ]». No obstant, *yo* és regular grafia ya en el considerat ¿primer llibre imprés en Espanya!: les valencianes *Trobes en lahors de la Verge Maria* de 1474 (*fer yo no puch; sou quant yo parle la veu...*) i subsegüentment en Esteve (1489: 364-394) o Roic –Roic en l'ortografia de l'època– de Corella (1495: ff. 2, 3...) o en l'oficial *Ordinari metropolità eclesiàstic* de 1514 i encara abans: en el *Libre dels feyts* de Jaume I. Ademés, el fonema regularment corresponent a <j>, l'africada sonora, en el valencià *apichat* s'haguera pronunciat regularment *cho* /tʃo/, cosa mai sentida. La grafia <j>, en canvi, és coherent en la pronunciació del català [ʒo] o [dʒo]. La cosa està clara per a Alcover i Moll: «generalment es pronuncia jo amb la consonant j prepalatal fricativa o africada sonora; però a la part meridional [...] es pronuncia yo, amb la inicial semiconsonant». La <y> s'ha utilitzat durant sigles en valencià, per eixemple, per a la conjunció copulativa i ya és una de las variants disponibles per a Roic (1495: f. 4), devenint aixina un minúscul pero molestíssim *pepito grillo* per als adalits de la quimèrica unitat de la [llengua–] escritura. *Mutatis mutandis*, lo mateix podria dir-se de *ya*. Si el DNV reconeix l'innegable pronunciació real: «[já]»⁷ ¿per qué contra tota la tradició plurisecular cal escriure <ja>? Novament, si la grafia que vol impondre el DNV fora coherent, esperaríem que freqüents seqüències normatives com *jo ja* 'yo ya' hagueren segut pronunciades en *apichat* com *cho cha*, pero els que *apichem*, no *chochegem* fins ad eixe punt... Lo cert és que històricament l'ortografia valenciana ha dispost còmoda i coherentement de <y> o <i> per a [j] ¿Pa' qué *collinses* canviar?

⁷ Cf. DCVB: «*zá* (or., bal.); *ǰá* (occ.); *já* (Camp de Tarr., Tortosa, val.)» i Arbuxech (1666: 5 i 6 bis): *la*.

Ètims fumejats: mescla visible de gansos

En els veraders diccionaris l'inclusió d'etimologies, quan es coneixen, o de dates i variants dialectals no són, com be hu saben els lexicògrafs, aditaments ornamentals, sino que a sovint poden explicar aspectes del vocabulari d'una llengua. La total absència d'etimologies en este diccionari és especialment perillosa i... tendenciosa. Replega el DNV «açò [asÓ]» i també astò, pero la formeta és presentada com d'us coloquial: «astò [astÓ] pron. [col·loq.] Açò». En realitat astò és una –una més– pura variant dialectal, com reflectix el DCVB: «ASTÒ pron. equivalent a això (Val., Alacant, Pego, Biar, Elx, Sta. Pola); cast. *esto*». Com que el DNV no dona cap indicació dialectològica, l'opció més còmoda és presentar la paraula com coloquial. I si ademés es pot intentar denigrar la forma –encara que siga parcialment– com a castellanisme, molt millor. Comenta Casanova (2004: 143): «açò [...] substituido per astò, creado per un cruce castellano-valencià». Per a començar, astò no és cap coloquialisme, puix els qui utilisen esta forma com a pròpia, no tenen una alternativa no coloquial. La forma és o era tan coloquialisme en Pego o Santa Pola com és açò –i no això, *pace* Alcover i Moll– en Borriana o Paterna i ademés potser no siga cap pudent castellanisme híbrit dels pobrets il·licitans o dels de Biar sino relicte perifèric d'una forma més antiga i acàs la base del mateix açò per mig d'una metàtesis *atsò, com suggerix l'alt-aragonés *astí* 'ahí', pero l'absència d'una proposta etimològica i de documentació històrica fan per a l'incaut més fàcilment tragable l'ham de la suposta bastarderia de la coloquial forma.

A bascoll, ya acollit en el DCVB⁸, se'l considera en el DNV un coloquialisme per a remitir a bescoll («m. [col·loq.] ANAT./ PELL Bescoll»). Tant si ve el seu primer segment del llatí post 'darrere-despuix', com arreplega el DCVB, o del baix llatí bassus 'baix', en última instància, és possible que la <e> siga només cosa de la confusió entre /a/ i /e/ àtones del català oriental. Bascollà (Baldoví 1957: 18), no bescollada.

La forma popular –es dir, democràtica, del poble– *dumenge* (Ròs 1736: 117: *Domenge*, ò *Dumenge*; Martí 1909: 7: *dumenge*) és, no obstant, la etimològica, puix el *diumenge* català que replega el DNV deu presentar el seu –i– per influència del *di*– etimològic

⁸ «baskÓ (Massalcoreig, Gandesa, Tortosa, Vinaròs, Morella, Cast., Lluçena, Val., Sueca, Xàtiva, Gandia, Alcoi, Pego, Al.)».

(llatí *dies*) dels altres dies de la setmana. Si l'AVL haguera atés a l'etimologia dels vocables, potser hauria priorisat la forma real *dumenge* que només accepta fonèticament: [duméɲdʒe]. I a *propos*: també la forma popular és *dimats*⁹ i no el català *dimarts* del DNV, haguent com *dimecres*¹⁰ perdut aquella una vibrant.

Pero no n'hi ha crim perfecte i el llingüicida –o a lo manco el llingüista pamboli– sempre deixa alguna calcigada en l'escenari del crim. El DNV no acull l'ubicua preposició valenciana en ni la seua variant an sino només la tan particular forma catalana *amb*, pero als acadèmics se'ls ha colat la paraula verdaderament valenciana *panoli*, encara que sense donar la seua coneguda etimologia (de *pa en oli*). Clar que si segons ells no existix la preposició *en*, ells també deurien dir i escriure **pamboli*. Els valencians, no obstant, no ham segut els únics en perpetrar tan cras barbarisme. El mateix *error* es dona en el llatí bíblic i cristià i inclús en gent de la talla lliterària de Sant Agustí, qui recorda (*loc.* 2,91) que la locució és freqüentíssima en les Escritures (*locutio creberrima in Scripturis*). És més: fins el mateix Deu i la primera vegada documentada que s'expressà en llatí, hauria fet el mateix barbàric us, puix en l'any 312, abans de la definitiva batalla del pont Mulvi, l'emperador Constantí veu en el cel un signe cruciform en la llegenda grega *toútō níka* “en este guanya”, que és, no obstant, en la versió llatina de Rufí (9, 9, 10-3) lliteralment *in hoc signo* “en esta senyal”. I ara ¿tindrem també que normalisar l'us de *in* ‘en’ en el llatí bíblic i cristià i corregir un *in gladio* “en l'espasa” per un **apud gladium* o similar? O ben ¿és que només els valencians som mereixedors de rebre llingüístics correctius per part dels ilustres senyors acadèmics? La forma podria ser un calc de la preposició aràbiga *bi* ‘en’ i s'entreveu ya, per eixemple, en l'Ordinari Metropolità de 1514 (f. 112: «En les quals folles e falsissimes paraules feu major offensa a deu») i en documents tan oficials com els estatuts de l'Universitat de València: «tinguen gran conte en no sufrir» (1655: 40) ans d'eclosionar en el refraner de Ròs (1736)¹¹. Encara que contem en una tradició d'al menys casi 3 sigles i –es diria– sanció divina des de fa casi 17 ¿quants sigles

⁹ Basten els testimonis «Pera els desgraciats, tots los dies són Dimats» (Ròs 1736: 83 y 117) siue «Pera els desgraciats, tots los dies son dimats» (Martí 1909: 165). ¿Dimats 13!... és també el títol d'una obra de José Ovara (1877).

¹⁰ *dimecres* en 1341 (Rubio 2003: 100), en 1401 (Rubio 2003: 185), en 1412 (Rubio 2003: 213)...

¹¹ «En qui no pots medrar, deixa de porfiar» (54), «En la pacencia tot salcança», «En qui vaig, vaig» y «En lo cuch se peixca languila» (55), «Muller que no mentja en vos, après mentja mes que dos» (73), «Cada loco en són tema» (49)...

més haurem d'esperar els valencians per a poder escriure el nostre en, per a que se mos permeta escriure lo que diem? ¿Com és possible que la preposició potser més freqüent en valencià només tinga cabuda en el DNV mutilada d'un dels seus components semàntics més importants?

Particularitat del valencià és l'ús de fum significat 'molt'. Ya el DCVB: «un fum [...] quantitat grandíssima (val.)». El DNV seguix la pauta: «un fum loc. adv. Un gran nombre, molt» i l'accepció és recollida, clar, baix el lema fum: «Mescla visible de gasos». En realitat fum 'montó' no deu vindre de cap "barreja de gasos" sino del flum 'riu' arrellegat encara per Pastor (1827: 65: «flum, río») en la mateixa pauta metafòrica de l'alt-aragonés flumen 'riu' i en una pèrdua de la /l/ davant /u/ que està en l'adeen secular del valencià des de l'antic pus 'més' del plus llatí (Rubio 2003 passim¹²; Esteve 1489: 298) o el putarquo per a Plutarc d'Alcanys (1914: 17) en una obra que degué publicar-se cap a l'any 1500. Senyalarem obiter l'ús en aquell lema de nombre 'número', obsolet en valencià (ya Escrig 1851: númer o Fullana 1985: numero) pero vigent en català i això en la pauta habitual del DNV de que tota forma antiga, encara que més obsoleta que les sinagües d'espert, s'arrellegue si està vigent en català, mentres que tota forma vigentíssima i inclús antiqüíssima no s'arrellegue si inexistient en català. Pero l'etimologia no enganya.

La llògica fonològica: *Aquesta vesprada masclada amb fideuada*

Ni tampoc la fonètica, que és ademés una espècie de "prova del cotompel" contra molts excessos dels fanàtics del normativisme siue impositivisme. La confusió entre /a/ i /e/ protòniques és una característica del valencià documentada des de molt antic¹³. Encara que ya en Esteve (1489) trobem *ariçats* (69) o *Ariço* (94), el DNV li restitueix, mig mileni despuix, la /e/ etimològica: «eriçar [efisár]», «eriçonada [efisonáða]», «eriçonar [efisonár]» i «eriçó [efisó]», pero DCVB: «ERIÇONAR [...] Fon.: afisonár (val.)» i «afisó (occ., val.)». Per la mateixa raó no s'entén que el DNV imponga per a «gegant –a [dʒeɣánt] o [dʒaɣánt]» una /e/ com a forma normativa a on –hui (Cuadrado 2000: 201: *jagant*) com ahir (Arbuxech 1666: 1: *jagant*)– n'hi ha /a/, com mostra el DCVB: «dʒaɣánt (val. no apitxat); tʃaɣánt (val.

¹² Verbigràcia en carta de 1399 con pus 4 vegades en 2 llinies (Rubio 2003: 275).

¹³ Aixina, «sent iohân» (158) o «de sêt pere e de sent pau» (260) en Esteve (1489); llatí en Ovara (1879)...

apitxat)». Paradoxalment quan es defén a ultrança l'unitat de la llengua se li priva, en esta ocasió, d'una de les seues isogloses més interessants i antigues perque remonta molt probablement al comú substrat ibèric.

Més incoherències: reconeix el DNV uns «enredrar [enrédraŕ]» i «enredro [enrédro]» com també el DCVB «enrédraŕ (val.)» i «anrédro (val.)» pero no l'es-perable planta *enredradera* (Cuadrado 2000: 195), que potser per caricatura a partir de *hedra* estiga en la base de la /r/ extra d'estes veus. Més: si la AVL reconeix la real pronunciació «[semána]» ¿per qué obligar-mos a escriure <setmana>? El grup apareix ya simplificat al menys des de principis del XVI: *semmana* (Ordinari 1514: f. 21 bis; R. J. B. 1853: 112: *atra semana*). En la veu *vesprà* la distorsió està en la pronunciació arrellegada i en negar l'evidència de que principalíssima característica fonètica del valencià és la caducitat de la /d/ intervocàlica, pero l'AVL oferix «vesprada [vespráða]», volent impondre un'ortografia que representa per a la majoria del poble valencià la major coentor, ya que en les terres valencianes es tan difícil sentir dir *vesprada* com sentir *masclitada, forma que, en tot, vol impondre –no, no es broma– la AVL: «masclitada [maskletáða]», lo mateix que, per eixemple, *plantà* («Plantada [...] Acte de plantar les falles [...] i les fogueres», «tronada [trónáða]» en lloc de *tronà* etc. Lo cert és que tot el valencià va perdre fa sigles la /d/ intervocàlica en molts contextos, especialment entre dos /a/. Ya en 1311 tenim *infels* (Rubio 2003: 236), en 1347 *feeltat* (Rubio 2003: 72), en 1375 *feels* (Rubio 2003: 181), en 1381 *proceir* (Rubio 2003: 134), en 1392 *oy* 'odio' (Rubio 2003: 224), en 1401 *preicadors* (Rubio 2003: 89)... La pràctica es mantindrà fins als nostres dies¹⁴. La incoherència o ignorança o tendenciositat d'este anetimològic DNV està patent en admetre, en canvi, «paella [paélla]», forma que, per vindre del llatí *patella* (cf. espanyol *padilla*), tingué una /d/ originàriament encara més sòlida que la de *vesprà*. Novament, el Diccionari d'Alcover i Moll és molt més generós que el d'una institució com la ben pagà AVL, creada per a velar pel patrimoni llingüístic valencià, en acceptar la forma al menys com a *vulgar* en conte de fingir la seua inexistència: «bæspráða (or.);

¹⁴ A l'autor de l'Ordinari de 1514 front al regular *paradis* se li escapen formes com *sanets de parays* (f. 112) o *reyna de parays* (f. 115; cf. també Roic 1495: f. 5: *parahis*) i també *feel* *vassall* (f. 107; cf. f. 90: *fels cristians*). Ademés: *agrá* (R. J. B. 1853: 68, 91; Baldoví 1855b: 28: *agrá*), *cansalá* (Baldoví 1855b: 5), *clotaes* – *lloaes* (R. J. B. 1853: 68), *clotaes* – *podaes* (R. J. B. 1853: 82), *descansaes* – *alternaes* (R. J. B. 1853: 27), *oi* 'odio' (Pastor 1827: 9), *plantá* (R. J. B. 1853: 80), *plantaes* – *separaes* (R. J. B. 1853: 81), *preicat*, *predicado* (Pastor 1827: 104); *rosá* (R. J. B. 1853: 18), *suor* (R. J. B. 1853: 110), *taulains* (R. J. B. 1853: 29)...

vəspɾáðə (bal.); vesprá, besprá (val.) [...] en valencià vulgar sol pronunciar-se espɾá o aspɾá: la vesprada = la espɾà o lasprá». Vulgar ¡pero existent! I naturalment el diccionari de l'AVL, *feel vassall*, no deixa servi[cia]lment de replegar la forma catalana «tarda [tárda] 1. f. Vesprada», en realitat ¡un castellanisme! (Colón 1993: 38). Un últim eixemple: «fideuà [fiðewá] [pl. -aes] f. [col·loq.] GASTR. Fideuada». Sí, de veres: *fideuada* (sic!). Segons el DNV caldrà, puix, dir en valencià, per eixemple, aquesta vesprada (o tarda) mascletada amb fideuada. ¿De veritat que despuix de tants sigles l'AVL té l'esperança de obligar-mos a recuperar les /d/ perdudes i dir *fideuada* o –per qué no– *padella* per *paella*? ¿Serem capaços de deprendre ara a dir *Vadoro* en conte de *Vaoro* o *Voro* com hipocorístic de *Salva[d]or*?

Verdaderament cal ser també atrevit per a intentar maquillar el '¡viva!' valencià, immortalisat des del liber de Esteve (1489: 323: *si vols que vixcha*) fins al himne regional (¡*Vixca València!*) en un «visca [víska] o [víʃka]», no sent provablement atre el delicte del valencià que el no correspondre-se, pobret, en el català. Ni en el detalllet permet l'AVL al valencià ser valencià. Lo dit, *mutatis mutandis*, s'aplica a moltes atres formes contra la constatada tendència del valencià a palatalisar en contacte en /i/¹⁵. Així, el DNV dona per a eixir subjuntius com «isca» o «isquera/ isqués»; ací només la primera variant –i com *ixquera*– és actualment real, constant ya la /ʃ/ des de antic¹⁶. L'extrany *precedisca* del DNV era *prexeixca* (Pastor 1827: 105) fa casi dos sigles i ya vérem aquell *proceir* de 1381...

Bes sospetós: tararà y tururù, tot es hu

Estem ara en condicions de constatar l'estratègia d'este diccionari *normativíssim*: català i valencià són exactament lo mateix, pero lo *guay*, lo correcte es lo alié i el valencià és la seua cara coloquial... vulgar... un català mal habla'o, pero a la fi tot és ú o, com diu el refrany, *tararà y tururù, tot es hu* (Ròs 1736: 99). La *metodologia* lèxica utilitada pels autors del DNV pareix clara: *cobrir-se les esquenes*, és dir, que tota paraula, pura, genuïna, exclusiva o tradicionalment valenciana –n'hi han ¿qui pot negar-lo?– vaja *emparellada* en una paraula típicament catalana, considerada esta la

¹⁵ Similarmet el DNV replega *casarra* pero no *caixarra*, com sí que fa el DCVB.

¹⁶ Esteve 1489: 148: *hixque* y 297: *hixques*; Roic 1495: f. 3: *hixqua* Ròs 1736: 75: *oixques...*; Baldoví 1855: 17: *Sequixca*; Colom 1881: 8: *vixquera...*

normativa i la valenciana solament un disculpable us coloquial a evitar. La distorsió dels fets a sovint arriba al ridícul.

El normal *agarrar* del valencià real (ya Pastor 1827: 12: «agarrar, asir») és acceptat pel DNV pero remitent, en conte de al valencià *pendre*¹⁷ per eixemple, al normal *agafar* del català: forma, puix, replegada *talis qualis* si fora valenciana i general. Junt al valencià «bes [bés]», arrel antiquíssimament documentada¹⁸, el DNV vol colar-mos el catalaníssim «petó [petó]» i además «petoner –a [petonér]», formes que per a un valencià apenes podrien ser enteses d'atra manera que com relacionades –en perdó– en *pet*. Si además la forma catalana resulta, com s'ha sugerit (Colón 1993: 116 n49), una innovació sobre *potó*, s'entendrà la inverosimilitut que casualment la mateixeta innovació s'haja donat en valencià, a on *petó* és actualment tan patrimonial –o manco– que l'anglés *kiss*.

Més del “tant dona”: per a *clossa* el DNV («*clossa* [klósa] f. *Crossa*»), remitix al català *crossa*, pero ya el DCVB: «*klósa* (Val., Alzira, Gandia, Dènia, Cocentaina); *klóse* (Sueca); *klósɔ* (Xàtiva)». Encara que el diccionari conta en una abreviatura *obs.* per a ‘obsolet’, pareix que la metodologia dels autors del normatiu consistix en mai aplicar tal apelatiu en el cas que la paraula estiga vigent en català o en balear, encara que la parauleta desapareguera del valencià fa sigles. Per a ‘eixe’ el DNV dona correctament «eixe –a [éjfe] [pl. eixos, eixes]», pero no reflectix la freqüent i antiga variant [ife] i sí la forma obsoleta i hui *forànea* «aqueix –a [akéjʃ]». Qualsevol llingüista sap que és molt complicat trobar una llengua que disponga de dos demostratius diferents per a la mateixa epidixis i no simples variants fonètiques com [e]ixe; al menys mosatros no coneguem cap, excepte este *catalencià* d'esta AVL filla de Pujol. El normatiu recull els pluriseculars *est/ este i esta*, pero arreplega també el –silenciant el detall– obsoletíssim «aquest –a [akést]», que desaparegué del valencià fa sigles. Igualet: dos demostratius per a la mateixa referència epidíctica. El DNV admet el verp «vindre [vínɔfe]» com a principal pero també el català «venir [venír]», obsoletíssim en valencià. El DCVB no mos *concedix* un lema propi per a *vindre*, pero al

¹⁷ I no *prendre*, com replega el DNV a pesar de reconèixer la seua pronunciació [péndre], i aixina ya des d'al menys 1311 (Rubio 2003: 95) i fins ahir (Baldoví 1859: 21, 28, 31...) i hui.

¹⁸ Ya *bessament* en 1311 (Rubio 2003: 235), *besament* 1321 y 1402 (Rubio 2003: 96 y 79), *besans* 1334 (Rubio 2003: 143), *besans* 1335 (Rubio 2003: 313), *besan* y *besant* 1401 (Rubio 2003: 185 y 89)...; *bès* ‘beso’ (Ròs 1736: 104; cf. també Roic 1495: f. 3 *besant*; Ordinari 1514: fol. 95: *besant*; Arbuxech 1666: 19: *besà*...).

menys dona fe de les variants propiament valencianes: «bínðrə (or.); bínðre (occ., Val.); vínðre (Cast., Al.); bínre (occ.)». Aquella mateixa estratègia segueix el DNV en el valencià tindre (R.J.B. 1853: 48: tindre) en l'anticuat tenir.

El diccionari replega el valencià «vore [vófe] (veu [véu])» pero també l'obsolet «veure [véwfe]», ben vigent en Catalunya i que és presentat, en la pedisecua lògica de l'AVL, com la variant normativa, a pesar que el genuí caràcter valencià de vore quedara ya reconegut per Alcover i Moll: «vófe (val.); vówřə (Manacor)». Molt poc inocua la veu valenciana ya que, com podem vore, és comú a tota la Comunitat Valenciana.

Numerosos els valencianismes sense cabuda en este DNV, a pesar d'estar ben acreditats des de fa sigles i fins al present en multitud de lèxics i obres¹⁹. Tampoc n'hi hauria forma de saber, DNV en mà o en pantalla, el significat del primer calificatiu, *desmamelucada* que s'aplica a la famosa Visanteta²⁰ (Baldoví 1855a: 12) o del *sinahuótes* de Escalante (1855: 7). Prenint una obra de las poques escrites en el valencià del poble en l'actual mileni, la traducció per Cuadrado (2000) de *Treasure Island*, notem massa absències, a pesar que, per supost, un bon número de les formes absents sí apareixen, no obstant, en el DCVB, encara que casualment no en l'adjectivat normatiu català: *carregadera* (164), *ditos* (33), *gatet*²¹ (159), *gimelga* (164), *ixcà* (32), *llauricio*²² (19, 20, 31, 106...), *moí* (127), *retacar* (169), *sancaix* (92), *[al] socaire* (136), *suny* (170)...

¹⁹ Verbigracia: *brandall* (Escrig 1851: 138 *brandáll*; Fullana 1985: 62; Cuadrado 2000: 79; RACV 2005:152), *chilladiça* (Fullana 1985: 112; Cuadrado 2000: 129), *cotet cotet* (Cuadrado 2000: 212; RACV 2005: 152), *chupeta* (Cuadrado 2000: 59), *esbataçar* (Escrig 1851: 373 *esbatusar*; Fullana 1985: 174 *esbatusar*; Cuadrado 2000: 127; RACV 2005: 311), *escabuço* (Fullana 1985: 175; Cuadrado 2000: 142; RACV 2005: 312 *escabuçó*), *espec* (Escrig 1851: 386 *espèch* o *espèch*; Cuadrado 2000: 123), *garranchó* (Ovara 1879: 8; RACV 2005: 368), *ixcà* (Cuadrado 2000: 32 y 110; RACV 2005: 422), *paletella* (Cuadrado 2000: 133), *rossequer* (Fullana 1985; Cuadrado 2000: 283: *rossequera*; RACV 2005: 582), *tracamandana* (Escrig 1851: 836; Ovara 1879: 12), *velella* (Cuadrado 2000: 75) etc. etc. etc.

²⁰ Forma que afortunadament ha quedat de moment fora del punt de mira dels normalisadors, que –es fàcil respondre– no dubtarien en convertir-la en una *Viçenseta*.

²¹ DCVB: «Martell percutor d'arma de foc (val.); cast. *gatillo*».

²² DCVB: «persona rústica (val.) [...] de significat despectiu. Fon.: *Aawrísio* (Cast., Val., Al.). Etim.: derivat de *llaurar* amb la terminació –*icio* [...] probablement per analogia del nom propi *Mauricio*».

Coloquialismes per tot arreu: ¿Tórnali la trompa al chic!

Per a no confondre, no obstant, al personal, regularment el DNV marca la diferència entre el genuí *tararà* i el postic *tururú* denigrant el primer baix la recriminació de *coloquialisme*. Coloquialisme per al DNV («aixina [ajʃina] adv. [col·loq.] Així») és la tan freqüent quant proscria veu valenciana *aixina*, previsiblement una derivació femenina (cf. portugués *assim*; espanyol meridional *asín*) en el seu correlat en el *asina* churro i en la seua doble versió *asín* i *asina* en Bunyol (Pérez 1974: 178) i Lluçent (Alba 1986: 109 s.u.), en el històric aragonés i en castellà antic, además en leonés (*asina*) i bable (*ansina* i *asina* en els seus correlats *así* i *ansí*). Expostes estes mínimes senyes ¿formarà *aixina* part del patrimoni llingüístic valencià o caldrà *depurar* la veu per considerar-la, per eixemple, un *bablisme*?

Atre *coloquialisme* del DNV: «cluir [col·loq.] Cruir». Novament es posterga front a la catalana la forma genuïna valenciana més estesa, com aclarix el DCVB²³, pero sobre tot ¿qué té *cluir* de *coloquialisme* que no tinga *cruir*? ¿La /l/? Atre: «llauger –a [lawdʒér] adj. [col·loq.] Lleuger», diu el DNV, veu que, en efecte, podria considerar-se *coloquial* si tinguérem només el testimoni d'aquell *amic dels llauradors* (1853: 12: *llaugerea*, 64: *llauger*, 69: *llaujera*), pero ya Esteve (1489: 265: *laugeres*) i tants atres (Roic 1495: f. 4: *laugera*; Pastor 1827: 84: *llaujér*; Cuadrado 2000: 144: *llauger*) donaren fe de quina era la verdadera forma valenciana.

Per a l'AVL el clasiquíssim artícul *lo* –com a masculí viu en alguna comarca i en atres en abundants expressions i vivíssim com a neutre– és en este valor... sí... només atre us *coloquial*: «[col·loq.] Forma d'este article clàssic mantinguda amb valor neutre» ¿Cóm un artícul determinat i en retrocés en la majoria de les parles potser només *coloquial*? ¿En quina atra llengua –al menys del nostre entorn– tenim artículs només *coloquials* excepte en este valencià d'esta pujolista acadèmia? Ya en Arbuxech (1666: 1-2): «lo feròs del gest, lo cruel, y espantòs dels vlls, lo desproporcionat del cos, lo relluent de les azerades armes, lo arrogant», pot apreciar-se eixe to tan perfectament *coloquial*.

²³ «klujfi (Llucena); klujfir (Cast., Lliria, Sueca, Gandia, Cocentaina, Biar); klojfir (Val., Sueca, Al.); klujir (Pego); klofir (Elx); klofi (Monòver)».

Item el valencianíssim llunt (Pastor 1827: 87) és donat en el DNV com a *coloquialisme*: «llunt [Lúnt] adv. [col·loq.] lluny2», remetent per erro a lluny2 en lloc de a lluny1. Per coherència tindrem, puix, que desfer-mos dels tradicionals verp *alluntar* (DCVB), substantiu *lluntea* (Cuadrado 2000: 28; replegat en el diccionari de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana –RACV en abreviatura– 2005: 438), adjectival *lluntà* (DCVB) o diminutiu *lluntet* (R.J.B. 1853: 64) i si, tal com pareix, el llinage –en català el cultisme *cognom*– *Junyent* procedix del llatí *Iuniana* o *Iunianus/m* ¿tindrem també que *normativisar-lo* en *Juny[ana]*? ¿Quina *coloquialitat* pot tindre el grupet –nt de llunt front al català lluny? Veny (1991: 107) aduïx el ribagorçà «llun 'lluny' (val. llunt)» com atra isoglosa més entre abdós parlars. Si cal canviar el final –nt de llunt com un cas de redimible *coloquialisme* ¿caldrà també canviar-lo en tants topònims i dir *Carcaixeny, *Llucheny, *Ontinyeny o *Picasseny? La veu valenciana postergada per l'AVL no és una *degeneració* coloquial, sino que s'inscriu armònicament en l'evolució de centenars d'anys de la llengua, pero com que podria atentar contra l'unitat de la llengua... més val intentar introduir lluny i prescindir de *Carcaixent*, *Lluchent*, *llunt*, *lluntet*, *lluntà*, *Junyent*, *Ontinyent* o *Picassent*.

El valencià *nuguet*, ya replegat en el DCVB²⁴, es acceptat en el DNV solament com a enèsim *coloquialisme* («[col·loq.] Artell») –; *Tórnali la trompa al chic!* que diria Baldo-ví (1859: 8), motejat “el sort de Sueca”– sense caure en el conte que, una vegada acceptat –i esta vegada no com a *coloquialisme*– el valencià *nuc* front al català *nu* o *nus*, la forma *nuguet* és perfectament regular! Lo cert és que el valencià usa la forma etimològicamente corresponent al espanyol *nudillo* i el català la corresponent a *artejo*. *Bessons*, pero no *bessons* idèntics.

La pretensió no només de liquidar tot lo propi sino además de donar per propi lo alié no trobaria, per lo que sabem, paralel en cap atra “acadèmia”. Presentar lo genuinament valencià com a *coloquialisme* i al mateix temps donar com perfectament valencianes inclús les majors cursileries *noucentistas* té el mateix sentit que tindria considerar propi del català tot el lèxic del occità Frédéric Mistral o propi del gallec tot el vocabulari del portugués Luís de Camões. L'història real és molt diferent.

²⁴ «(dial.) || 1. Nus de la mà (Sueca) [...] Fon.: nuʎét (val.)».

¿Coloquialisme o colonialisme? Ratolí que no sab més qu'un forat...

Aixina estan les coses: el procés de voler degradar la llengua valenciana segueix —esta vegada sí— una coherent estratègia: si lo normal es rebaixa a coloquial, lo coloquial es rebaixa al no res. Els veraders coloquialismes per a l'AVL simplement no existixen i aixina els recopilats —punta del iceberg— en el gran treball de 600 pàgines de Martí (2006) o en el més recent de Jordà (2014) son per complet polvorisats en el DNV. Coloquialismes poden ser els diminutius *a propet* o *al costat* en conte de *a prop* o *al costat* o aquell nostre *collins[es]* —veu, esta sí ¡per fi! present en el DNV— en eufemística /i/ per /o/. Coloquialismes podrien considerar-se tamé en conte de *també* o *encà*, *heu* o *hu*, *vechem*, *vegaes* i similars, que en el registre oportú personalment mos agrà utilitzar i mos pareixen més naturals que *encara*, *ho*, *veem* o *vegades*. Coloquialismes poden ser els cliticisats *a* en conte de *ara* en locucions com *a vorès* o el quotidianíssim *vitat* per *veritat* arrematant tantes interrogatives ¿*vitat*? Variants que, clar està, el DNV ni acull ni recull. Coloquialisme pot ser *mante*, de l'espanyol *amante* i en la pura tradició valenciana (cf. Pastor 1827: 88: «máda, per amada»), veu que ignora el DNV pero no el diccionari de la RACV (2005: 447): «apelatiu carinyós i familiar». Coloquialismes poden ser els molt freqüents des d'antic *escriurer* (Sempere 1749: 3 i 4), *profferer* (Pastor 1827: 105), *treurer* (Sempere 1749: 242), *vindrer* (Martí 1909: 90) o *vorer* (Sempere 1749: 239: *veurer*) en *-r* final ultracorrecta. Un magnífic *colrer* en «colrer, reverenciar, adorar» (Pastor 1827: 32) deu remontar al llatí *colere*. Coloquialisme el popular *conter*, pero el normativíssim, naturalment, només arreplega «compte [kómte]» i admet «conte [kónte]» únicament en l'accepció de 'narració breu de ficció', definició que molt be s'acomodaria al propi diccionari, perquè, encara que concedint als seus treballadors autors les supostes més de 90.000 paraules contingudes, la narració —sense documentació dialectològica, etimològica, històrica, ortogràfica i literària— es prou o, si volem usar atre verader coloquialisme, *prau* breu i a penes real. I si la gent diu [kómte] ¿per qué cal escriure com si diguera [kómpte]? ¿o per qué no escriure també *compde* si eixa epentètica —p— resulta tan rechula? El vocabulari de Pastor (1827: 33) dona dos vegades *compte*, una equivalent a «cuenta y conde señor» i atra «cuento ó cuenta», pero això podria deure's a aquell «mal que infeccionó a todos los lexicógrafos valencianos desde el mismo siglo XVI», com diu el gran Colón (1988: 48), d'anar «a buscar términos del habla materna en las columnas de otras obras». En canvi, en un dels texts veraderament immunes a aquella pretensió de llealtat a la «nostra lengua antiga

Lemosina» (Orellana 1795: 1) veem que la forma popular devia ser ben diferent: «Natal Comes (qu'alguns Paysá dirá Nadal Conde)» (Orellana 1795: 2). L'AVL acata de nou pedísescuament les pautes manco coherents del català en lloc de les pautes pròpies del valencià, el qual dona la mateixa pronunciació /nt/ a 'acció i efecte de contar' (ya Sempere 1749: 240: lo bon conte), 'narració' i comte 'conde', com no podrien deixar de reproduir honestament Alcover i Moll: «kǒntə (val.); kǒntə (mall.); kǒntər (Ciutadella)» (s. comte), «kónte» (s. compte) y «kónte (Vinaròs, Cast.); kóntə (Eiv.)» (s. conte). Regularment la -p- es perdia en aquells grups: «Ratolí que no sab més qu'un forat, pronte es agarrat» -i no prompte- escriu Martí (1909: 174; cf. R.J.B. 1853: 67 o inclús R.J.B. 1853: 66, 105, 107: tems), pero la pèrdua ve de molt llunt, al menys des d'el començament del segle XVI (Alcanys 1914: 18: pronta; Ordinari 1514: f. 90: promta); si eixes formes hagueren tingut alguna /p/, difícilment, per eixemple, s'hauria escrit *prōta* en l'Ordinari de 1514 (f. 112). Absurt que, en confessar el pecat d'una pronunciació [reǰensió], l'AVL mos obligue a redimir-mos escrivint *redempció*²⁵? Per qué, finalment, escriure *assumepte*, com vol el DNV, quan se diu /asunt/ (Escalante 1855: 8: *asunt*)? Tant de papanatisme ortogràfic, tanta *kathérousa* en conte de dimotiki ¿afavorirà el democràtic accés dels parlants a la seua llengua?

Quan per fi tenim alguna cosa que podriem considerar un verdader coloquialisme com a variant popular, quotidiana i familiar de *per a* (R.J.B. 1853: 8: pá o 10, 11 bis, 16, 45, 65...: p'a; Fullana 1912: 1: pa'ls), el diccionari calla i únicament dona *pa...* com a producte alimentari. Encara que és antiquíssima la tradició ortogràfica *pera* (Ordinari 1514: f. 90), el DNV admet només *per a* i ací mos *concedix* un chicotet valencianisme, pero únicament... sí, fàcil d'endevinar: ¡Tórnali la trompa al chic! ¡com a coloquialisme!: «per a que loc. conj. [col.loq.] Perquè». No obstant, *pa* 'para' sí és un autèntic coloquialisme i existix, com veu Veny (1991: 107), reconeguent que ací i en atres llocs «Potser no és casual que el ribagorçà català s'uneixi al valencià» (*ibidem*). No, clar, no és casual. Ni la dialectologia ni la socio-llingüística enganyen.

Maniqueïsmes i salomonismes: Ans es de elegir lo molt que no lo menys

La consigna general aparentement seguida en el DNV es materialisaria en una maniquea aplicació. La mestiça llengua valenciana o és castellà o és català; si es castellà:

²⁵ Ya *reemço* en 1399 (Rubio 2003: 261 y 388) i *redemció* en el Ordinari (1514: f. 115).

coloquialisme vulgar, pero si és català, això sí és unitat i purea de la llengua! ¡ein Volk, ein Reich, eine Sprache! I a vore si podem fer passar al pobre mulat per un superior blanc. Mentre els castellanismes es consideren una taca per al valencià, els galicismes en el català, en canvi... no, en el català no n'hi han galicismes ni castellanismes... El DNV arreplega nostre ací pero també el ¿castellanisme? aquí del català: «aquí [akí]» ¿Com estos guardians de la purea de la llengua podran determinar quan el valencià diu el correcte i “normatiu” aquí català i no el bort aquí espanyol?

És trist que una Acadèmia de la Llengua no comprenga que la riquesa patrimonial de una parla està en els seus dialectes i que intentar reprimir-los o fins i tot aniquilar-los és disparar-se als peus. L'ilustre romanista Casanova, màxim responsable del valiosíssim *Corpus Toponímic de l'AVL*, en el seu intent d'explicar les causes de les nombroses diferències entre el lèxic valencià i el català, donava com una d'aquelles l'existència de «Palabras incorporadas a la lengua escrita a partir de la reforma fabriana y el Noucentisme [...] que proceden del Rosellón y el Norte de Catalunya, que en Valencia tienen sinónimos antiguos» (2004: 140). I tan antics. Una d'eixes *fabrianes* parauletes és *assabentar*, que naturalment i a pesar del seu evident caràcter artificial i foràneu és acollida en el DNV com a forma valenciana perfectament vernàcula: «assabentar [asabentáf]», veu que es vol sustentar en el *fabrià* eixemple: «L'hem assabentat de tot el que va passar». En veritat és llamentable l'absència d'un registre de texts d'autoritats, a on haguera segut fàcil trobar eixemples autènticament valencians del tipu *Li ham fet saber/ dit tot lo que passà*. Bessons pero bivitelins.

Qualsevol lexicògraf sap que una llengua pot rebre moltes paraules des de qualsevol dels seus dialectes, inclús del més chicotet i lluntà. La cosa més normal del món. Així, en els diccionaris d'espanyol trobarem anotacions del tipu *murciano* o *riojano* sobre la procedència de qual o tal paraula ¿Qué seria, per eixemple, de l'ilustre treball de María Moliner (1997) sense tals acotacions? Ara be, el *pendant* del DNV és tan patent que, en l'apartat «marques relatives a la llengua d'origen²⁶» trobem abreviatures per al coreà, hongarés, japonés, polonés –i no el *polac valencià*– o suec, pero mai per al balear o per al català. Pareix que la defensa de l'uni[formi]tat de la

²⁶ Sic, encara que en valencià la -n (¿o -m?) es pergué fa temps. Novament l'AVL reconeix la forma valenciana «orige [orídʒe] [pl. orígens]» al costat de la catalana «origen [orídʒen]», pero naturalment l'Acadèmia utilisa de modo regular la forma forània.

llengua catalana –una, grande i obligada– arriba al destarifo de negar la possibilitat que el valencià –ni com a dialectet– haja rebut mai cap còpia del català: val, ya estem *assabentats*. O viceversa. Es dir, anant molt més allà de lo practicat pel DCVB, molt més allà de l'acceptat per filòlegs en màxima autoritat en l'IEC –l'institució catalanista per antonomasia– els nostres acadèmics en la seua lexicogràfica praxis no admeten ni tan sols la possibilitat que el valencià siga un dialectet del català: per ad ells és simplement lo mateix. El valencià s'haurà *contaminat* de castellanismes, japonismes, polaquismes, suequismes i inclús coreanismes, pero resulta ser ¡l'única llengua del món que no ha rebut ni una sola paraula de l'entitat llingüística veïna en la que guarda major afinitat! ¡Un cas verdaderament insòlit en el panorama tipològic de les llengües del món!

Atra paradoxa colosal és que el valencià, havent segut històricament tan denigrat pels seus castellanismes per quins s'en avergonyixen, segons el DNV només tindria, no obstant, 5 *paraulos* d'este orige: *jabugo*, *mariachi*, *mojito*, *orujó* i *parado*. Aixina i tot, ningú podria negar-li, per eixemple, la seua castellanitat al comuníssim *puesto*²⁷ (aixina en el DCVB) gràcies al seu característic diftonc, còpia que ademés cumplix estrictament la pertinaç fòrmula de reducció semàntica en la llengua de recepció. Tenint en conté que per a eixe valencià de –com es proclama– 90.000 paraules replegades, el DNV dona 9 com d'orige vascònic, 10 –el doble que del castellà– de l'alemà, 40 del francès, 86 del llatí i 165 de l'anglés, a banda de ser, ara sí, provablement este valencià de l'AVL la llengua més pura i manco contaminada del món, ans que de l'espanyol caldrà en tot cas que protegir al valencià de l'anglés, del llatí o fins i tot del vasc.

A la fi, el DNV obliga al parlant valencià a triar salomònicament entre ser vulgar en la majoria o coent com uns poquets. Si fora aixina, en tot cas, la nostra tradició és més la caspa del sort de Sueca que la barretina del canor En Jacint Verdaguer i Santaló. Com escrivia el mege convers xativí Alcanys (1914: 18) a finals del sigle XV: «de dos extrems, ans es de elegir lo molt que no lo menys». Resultat de tant de salomonisme –i de la falta de l'estudi dialectal en el DNV– són verdaers embolics,

²⁷ Ya en Tormo (1880: 19): «del mes ocult puesto de les cases»; encara que home en gran formació per al seu temps, de la seua "Gatomaquí" la versió "en línia" de la *Gran Enciclopèdia Catalana* diu que estava «plena d'incorreccions gramaticals». L'única incorrecció gramatical és que tota l'obra està escrita en valencià.

com en 'parpall' i derivats: palpebrejar, parpall, parpella, parpellejar... finalment ¿qué és lo valencià?

Les metamorfosis de la morfologia: Puix si no hu eres no parle en tu

Atra damnificada indirecta en esta obra lexicogràfica és la morfologia, suplantada per una espècie de nova disciplina: la metamorfosiologia. Mentres Joan Veny, de l'IEC, dia *coram populo* en el seu discurs d'investidura com a doctor *honoris causa* de la Universitat de València (<http://uvalnoti.uv.es/intranet/ficheros/discursjoanveny.pdf>) i dedicat a la llengua valenciana: «crida l'atenció [...] la coincidència de les persones 1 i 3 del present de indicatiu de l'auxiliar *haver*: *ha vingut* pot significar 'jo he vingut' i 'ell ha vingut'» (2008: 19), els acadèmics valencians, molt més catalanistes que l'Institut d'Estudis Catalans i de manera similar a com aquell acompletat raciste cap austríac Schicklgruber era més alemaniste que els alemans, donen només *he* i *hem* com a primeres persones en la conjugació verbal. Similar eloqüent eixemple d'*Anschluss* és el de la II persona del singular del present d'indicatiu de *ser*: «eres/ ets», quan el propi acadèmic –i este sí llingüiste²⁸ i dels millors– Casanova donava com a punt 6 de les seues 15 particularitats morfosintàctiques²⁹ del valencià l'«Uso de *eres* en lugar de *ets*» (2004: 138). També Veny en el seu citat discurs *delatava* la forma com a característicament valenciana, la qual es troba ya, per eixemple, en el refraner del segle XVIII: «Diesme en qui vas, y et dirè qui eres» (Ròs 1736: 51). Significativament en el seu *Prolech* Orellana (1795: 2) escriu: «Amich, y paysà meu (puix si no hu eres no parle en tu)» empleant adicionalment l'idiosincràtica forma –com vérem, tan real com censurada– *en* i no el lliterari *ab* que utilisa en la resta de l'obra, encara que de tant en tant la forma quotidiana se li escapa: *en* *odi* (Orellana 1795: 5). Les formes tan valencianes *puix*, *eres* i *en* basten per a identificar la tribu. També el nostre bon colega Casanova (2004: 138) senyala com a propi del valencià l'evolució de «las formas del pluscuamperfecto latino en –ara, –era, –ira [...] al uso de pretérito imperfecto de subjuntivo en el XV [...] Conviven los dos imperfectos

²⁸ No com la majoria dels acadèmics, algú dels quals no té la mínima vergonya en presentar com a mèrit la seua «Participació activa en el moviment unitari de mestres del País Valencià a partir del qual es va constituir el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament», com si l'activitat sindicalista compensara de l'incompetència filològica.

²⁹ Per cert, als que senyalen que la diferència entre el valencià i el català és la mateixa que l'existent entre l'andalús i el castellà, caldria demanar-los la detecció d'atres 15 particularitats morfosintàctiques –o al menys un par– de l'andalús respecte al castellà.

hasta el siglo XVIII, y desde entonces la forma en *-és, -ís* ha ido retrocediendo hacia el norte». I tan al nord. Pero encara que, en efecte, tenim ya, per eixemple, *haguera* en Esteve (1489: 253), en el *normatiu* se repleguen les dos formes com si foren hui perfectament intercanviables: «*haguera/ hagués*». En suma, també ací la pauta és donar, com a mínim, la viva forma catalana de manera que sempre es puga escriure *-o* a lo manco intentar-lo- en puríssim català. Aixina, al conservador plural valencià en *-ns* se li equipara en el català en *-s*, per eixemple, «pl. *jóvens* o *joves*» (pero ya Pastor 1827: 78: *iovens*) o «pl. *hòmens* o *homes*», quan el propi DNV replega el *subnormalitzat* pero popularíssim *milhòmens*.

També en el citat discurs com a mereixcut Doctor *honoris causa* de l'Universitat de València al mestre Veny li sorprenia l'us valencià de *mateixa*: «Sempre m'ha fascinat l'ús emfàtic de *mateix* posposat a pronoms i adverbis però amb forma femenina invariable: *ell mateixa, ells mateixa, així mateixa, hui mateixa*; una manifestació gramatical feminista realitzada des de segles enrere i que, com a pionera, mereix *salves d'honor*» (2008: 19-20).

Naturalment l'AVL només pot arreplegar la forma com a... exacte... ;coloquial!: «*mateixa* [...] adj. inv. [col·loq.] *Mateix*». Seria en veritat notori (*salves d'honor!*) que el valencià *haguera* fet un alegat de feminisme lingüístic sigles abans del feminisme polític. L'explicació real és menys vistosa: el valencià, com a autèntic idioma independent, ha generat ell *mateixa*, ell a soletes, una discriminació entre el sentit que en llatí diríem de *ipse*, en anglés *self*, i el sentit en llatí de *idem*, anglés *same*, de manera que ara *mateixa* és 'ara sense retart' i l'*home mateixa* 'l'home en persona', mentres que el *mateix home* o l'*home mateix* fa referència a la *mateixa* i idèntica persona. Dramàticament l'incapacitat d'imaginar que els valencians poguerem tindre la creativa personalitat d'una llengua de veritat, conduïx a no comprendre el fenòmen i a tota la colla d'acadèmics a supondre de nou que simplement es tracta d'un mal us, d'un coloquial metaplasme del valencià.

Inconcebible que l'AVL no accepte el pronom de I persona de plural probablement més freqüent en la Comunitat Valenciana, *mosatros*, ni tampoc *nosatros*, *noatros*, ni *mosatres*, ni *natros* ni tantes atres genuïnes variants valencianes, quan tenim ya registre d'un *mosaltres* en 1399 (Rubio 2003: 347; cf. el *mosotros* sefardita). El DNV acull només el català «*nosaltres* [nozàl'tfes] o [nozát'fes]» adjudicant, puix, al valencià una

suposta pronunciació en [l] en la qual obliga a escriure la parauleta ¿És concebible per a cap llengua que un ent sobrefinanciat pel poble prohibisca a este denominar-se com en realitat es denomina? ¿Com és possible que els valencians no tingam ni tan sols dret a dir 'mosatros' en la nostra llengua? Igualment es replega, pero de nou, clar, com a ¿coloquialisme! el nostre mos en conte del supostament normal nos: «mos2 [mos] pron. [col·loq.] Nos». És sabut que els pronomes personals co-neixen variants molt diferents de registre social... en les llengües austronésicas... i en este singularíssim valencià de l'AVL. Similarment per a 'vosatros' els acadèmics renequen de la forma valenciana segurament més general, *vosatros* i variants, i pre-tenen impondre aquella forma que no es trobarà en la parla del poble: «*vosaltres* [vozáltres] o [vozátres]». En tot i aixó, com ya mostraren Alcover i Moll, les formes valencianes no són cap coloquialisme caprichós de qui ignora sa pròpia llengua. Tot lo contrari, són formes antiquíssimes i ben esteses: «Var. form. ant. i dial.: *vosautres* (Jo he feit *vosautres*, Jaume I, Cròn.); *vosaltros* (Sabets *vosaltros* aquala vau d'on ve?, Graal 27; Tots *vosaltros* serets scandalizats, Evang. Palau 53); *vosatros*; *valtres*; *vantres*; *vatre*; *vatos*; *vosautris*; *vosatres*; *vosatris*; *voatros*; *vatris*; *valtris*; *valtros*; *valtres*; *vantris*; *vantros*; *vantri*; *vatri*; *valtri*; *voltros*; *voatros*». ¿Tindrem ara que normalitzar també el *Libre del feyts del molt alt senyor Rey En Jacme*?

Mutatis mutandis val lo dit per a «*altre* –a [áltre] o [átre]», puix la –l implosiva en esta paraula desaparegué fa sigles, encara que teòricament podria haver-se mantingut en la longeva parla de valenciàparlants de... més de 200 anys. Es tracta d'un banal procés de reducció del volum fonètic de la paraula i que, com sabem, afecta espe-cialment a les veus més freqüents. En este punt el català és excepcional dins del seu entorn per haver preservat la /l/ d'esta paraula. Naturalment el DNV, encara que admetent la tradicional pronunciació sin /l/ –de la qual no queda ya ni rastre en els clàssics del XIX: «*eix'atre* á l'atra part [...] y l'atra» (Baldoví 1857: 5)– dona la forma catalana i la seua escriptura com a, diríem, la *guay*, l'única bona i digna d'es-criure's³⁰.

³⁰ Per cert, com eixemple primer el normatiu dona: «Aquesta revista ja l'he llegida, *dóna-me'n una altra*». Pero ¿de veritat hi ha algun valencià que, sense haver fet un d'eixos mils de gratuïts cursos universitaris de normalització, parle tan... normalitzadament i no diga *potius*, per eixemple, *Esta revista ya me l'ha llegit, donam atra*?

Parauletes estes, en tot, afortunades si comparades en atres que, a pesar de la seua pluricentenària tradició i baix la sospita o reproche de castellanismes, no són contemplades ni tan sols com a coloquials, quals *sigle* (Arbuxech 1666: 6: *sigles*), accentuant els prejuís del DCVB: «(castellanisme): *sigle* (doc. a. 1616, [...] *síyle* (occ., val.)» ¿per qué, senyors acadèmics, no val el supost castellanisme *sigle* valencià i sí el castellanisme català *tarda*?

Més paradoxes de la “normalització”: En un nás com un embut

Magna paradoxa és que segons la normativa de l'AVL no pot ser valencià el més pur valencià. I ací reprimir és cómodo, puix censurar formes requerix menys esforç intel·lectual que censurar continguts. Preferim al censor d'idees de sempre. Eixemplifiquem en el més important autor suecà –i en molta diferència– de tots els temps: Chusep Bernat i Baldoví i en la seua popular obra *L'agüelo pollastre* (1859). En primer lloc, ya que el DNV no reconeix el castellanisme *agüelo* (ni *abuelo*) com a valencià, per a ser, segons la AVL, valencià el títol tindria que dir probablement “L'avi pollastre” o, millor, “L'avi gall noi”, perque tals veus catalanes sí estan arrel·legades: «avi àvia [ávi]» y «noi –a [nój]». L'eixemple de la IV acepció per a *avi* és un verdader testimoni d'amor a la parla popular... catalana: «He anat a veure els avis». Com no siguen els *avis* de Palafrugell... o que el seu autor *ha anat a beure*... No és d'extranyar que, encara que en la millor bona intenció, conversos i beates de la fe del normativisme tinguen que perpetrar *adaptacions* de Baldoví al català baix anacrònics pretextos. Així, en la millor intenció sense dubte i en el insòlit gran mèrit de trencar el tabú d'acostar-se al valencià del poble, Zaragoza (2001: 9) es veu en la necessitat de justificar les seues *normalitzacions* recordant que la «tècnica no és nova» i fon utilitzada per certa editorial en «l'obra de Berceo i la de l'Arcipreste d'Hita adaptant-les a un llenguatge actual», autors, com sabem (el primer del *sigle* XIII i el segon del XIV), pràcticament coetàneus de Baldoví (1809-64). Puix be, només per a la primera pagineta de l'edició original de *l'agüelo* Zaragoza (2001: 66) *corregix* les formes 1) *Taberna* – *Taverna* 2) *disfratat* – *disfressat* 3) *escribint* – *escrivint*; 4) *Cristòfol* – *Cristòfol* 5) *Quélo* – *Quelo* 6) *Póc* – *Poc* 7) *después* – *després* 8) *diálogo* – *diàleg* 9-11) *els demes personaches* – *la resta*³¹ *de personatges* 12-6) *á son temps se indicarán* – *al seu torn s'indicaran* 17)

³¹ En *demés* ya documentat al menys en 1374: *los demás hòmens* (sic Rubio 2003: 208) i ¿qué *resta*? ¿Lo contrari de la suma?

la – l'18) pasar – passar 19) fondo – fons 20–1) chent disfrasá – gent disfressada 22) está – està 23) ;Cóm – com 24) chent – gent 25) ;Pero – Però 26) rayo – raig 27) partixca – partisca 28) apenes – només 29) ixca – isca 30) fas – faig 31) yo – jo 32-33) ¿Quién es – Qui és 34) Yo – Jo 35) ¿Luego – Puix tu 36) sabrás – sabràs 37) tampóc – tampoc 38) lo – el 39-41) ;Ya se vé – Ja es veu 42-43) ;Ché, Róc!... – Xè, Roc...! 44) ¿Qué – Que 45) asquela – esquela 46) sinse – sense 47) pará – parà 48-52) y dúlila á la agüela – i dus-li-la a “l'agüela” 53) t'ha – t'he 54) yo – jo 55) vesprá – “vesprà” 56) ¿Té – Té 57) lo – el 58) t'ha – t'he 59) Sen – S'en 60) Róc – Roc 61) pronte – prompte 62) Y – I

63) á – a 64) peixcarla – pescar-la. Sense contar els signes de puntuació ;64 correccions solament en la primera pàgina! ¿Algú s'imagina similar percentage de “normalitzacions” per a, per eixemple, una pàgina del –este sí– contemporàneu José Zorrilla (1817-93)? ¿N'hi haurà llengua d'evolució més ràpida que este extraordinari valencià “normalitzat”? L'única explicació per a esta enorme paradoxa és que la generació que feu l'última lliteratura clàssica valenciana parlava una llengua molt diferent del valencià... de l'AVL ¿o acàs allò era un espècimen en realitat desconegut en la galàxia de les llengües romàniques? ¿O és que a lo pijor algú «en un nàs com un embut», com diria Baldoví (1857: 18), no està reflectint la veritat? ;Quantes faltes per a una persona que escrigué –i tant– en sa pròpia llengua valenciana! ;Quina sort la del sort per no haver naixcut hui, perque el pobret no hauria passat mai la prova de el mitjà (i sic), singularíssim examen de la Comunitat Valenciana exigible per a poder tindre dret a determinats treballs i per mig de la qual el valenciaparlant té que examinar-se de la seua impròpia llengua... catalana! N'hi han amors que maten. Que maten llengües. I els que en sincer cor pretenen *defendre* el valencià deurien reflexionar sobre la seua particular forma de *defensar*-ho. Abans es cremaven llibres, ara es tuneen.

LA TABERNA

ESCENA I

L'Agustó Pollastre, disfressat, escriuint en una tauleta; Cristófol y Quico per allí rodant. Poc després entres, sagrons unara el diàleg, als demés personatges, que a un temps se indicaran. Durant la escena es veu passar per la porta del fons do chon: disfressat.

Allí està també Kéc criat del Pollastre.

POLLASTRE. ¡Cóm erida eixa chant tan local...
 ¡Peru que un rayo em parixxa,
 si ajuenes a: carrer ixos,
 no els tas tancar yo la boua! *(Tanca la porta.)*

TOTOL. ¡Quí es aixé?
 QUICO. Yo no el vonec.
 TOTOL. ¡Luego no sabrá tampóu
 lo que lu escrit en eixa plac?

QUICO. ¡Es se vá que noi!
 POLL. ¡Ohé, Kéc!..
 KÉC. ¿Qué maná volés?
 POLL. Esta asquelo,
 sino te cap de pará,
 vas y dítilla á la agüela
 que t'ha dit yo esta vosprá.
 KÉC. ¿Té resposta?
 POLL. No te res
 meá que fer lo que t'ha dit. *(Dóna ra Kéc.)*
 Tocas pronto... (Y vorá á lués
 si pue paixcarla esta nit.)

Parla, poble, parla: No hia res mal dit, si está ben entés

Essencialment les acadèmies de llengües foren un invent dels nobles francesos del XVII. L'Académie Française fon instituida en 1635 pel famós Cardenal Richelieu; donat el context històric de la seua creació, no pot en cap cas ser titulada d'entitat democràtica. Els espanyols copiaren l'institució exagerant inclús el seu caràcter antide-mocràtic i oligàrquic (Real Academia Espanyola) negant-se durant llarc temps l'Academia a reconéixer moltes paraules d'us corrent fins a extrems esperpèntics. Només en época més recent el Diccionari acadèmic acceptà finalment gran quantitat de paraules d'us molt comú en Espanya i atres païssos hispanoparlants. Afegirem que des de fa uns anys la RAE ha iniciat un ampli virage per a democratitzar-se.

La llengua actualment en més salut i èxit del món, l'anglés, no conta en cap acadè-mia de la llengua ¡Aleluya! El prejuí que les llengües són dels estats, institucions

o territoris (de les acadèmies, els païssos, les regions, les universitats...) constituïx científica i socialment atre dramàtic erro: les llengües són de les personas, són propietat colectiva dels seus usuaris: els parlants. Les llengües són lo que parlen el seus posseïdors i a la fi, «No hia res mal dit, si està ben entés» (Martí 1909: 161). La tradició britànica –i nortamericana– en matèria llingüística consistix en intervindre lo mínim possible sobre les llengües, en deixar-les ser i estar. En els Estats Units n’hi ha més legislació relativa a l’us de l’indumentària que a les llengües. Els anglessos escriuen regularment *colour* o *normalize* i els nortamericans *color* o *normalise*, encara que puguen pronunciar eixes formes exactament igual i sense que ningú intente obligar a l’atre a escriure exactament igual. Mentres els estadunidencs poden tranquilament escriure *normalise* u *organise*, l’AVL vol obligar als valencians a escriure en un grup africad totalment alié al valencià modern: «normalitzar [nořmalizár]» u «organitzar [ořganizár]», front a tota la tradició ortogràfica del s. XIX i front a la pronunciació real reconeguda, tal com veem, per la pròpia AVL i que en plena coherència en la tradició ortogràfica valenciana més estesa deuria recomanar *normalisar* i *organisar* en <s>. Pareix que algun tipo d’inferioritat llingüística, moral, racial o social impediria, en canvi, als valencians utilisar, com fa la primera potència científica del món, la lletra *s* per a /z/, la *ch* per a /tʃ/ o la *y* per a [j] ;Tot siga per l’unitat de destí llingüístic en lo universal...!

Amar sense complexos: Encara quet vullen mal, no perdràs ton natural

«Lo primer de tot, encara que siga ardu, és estimar la llengua» (Pirmiausia, nors tai ir sunku, myléti kalbą) escrigué el considerat major poeta lituà contemporàneu Tomas Venclova (Comentari). Considerant l’oferit en este ¿diccionari? a penes podem pensar atra cosa que els seus autors o no estimen la pròpia llengua o ne tenen tan supí complex i baix apreci que en la pràctica ve a ser com si no l’estimaren, com si en renegaren, puix per a perpetrar diccionaris com este, cal tindre molts complexos llingüístics i cap sentiment de respecte democràtic al poble parlant ni a la dignitat de la llengua parlada. Iniciarem el sigle en un memorable treball de Moreno Cabrera (2000) sobre la dignitat de les llengües, pero alguns, negant la categoria de llengua a certes parles i imponent-les la classificació de dialectes *de*, volen també negar-les tota dignitat com, si en qualsevol cas, internacionals llengües lliteràries i iletrats dialectes locals no foren igualment dignes. Tots els homens són iguals, totes les races són iguals, tots els homens i les races tenen la mateixa dignitat, totes les

llengües són iguals, totes les llengües tenen la mateixa dignitat. Per desgràcia, alguns d'aquells que agotaren el seus pretextos primerament en la religió i despuix en la raça, han fixat ara el seu objectiu en la llengua per a seguir intentant impondre supremacies i chafar al pròxim. Els primers damnificats som els llingüistes i moralment ham de ser també els primers en rebelar-mos i negar-mos a col·laborar en els perdonavides. El malvoler no menyscaba atra dignitat que la de qui malvol: «Encara quet vullen mal, no perdràs ton natural» ya advertia Ròs (1736: 54).

I més papanatismes ortogràfics: Contra el comú no guanyaràs tu

Inclús "seus de la ciència" com l'Universitat de València no s'averkonyiren en atres temps d'haver escrit com el poble parla. En les "Constitucions del Estudi General de Valencia" de 1611 i l'edició de 1655 podem comprovar que, a banda de trobar constantement <y> en conte de <i> per a la conjunció copulativa, com ya en l'Ordinari (1514), i <ñ> en lloc de <ny>, s'escriu en total naturalitat frases hui tan contranormatives com *donara raho al Rector pera quell los castigue* (41), en esta classe, *aon se comencen à enseñar* (42), en esta Universitat se dispon (47), *estiga cada hu en sa aula* (41), *llegira lo Mestre lo genero* (43; cf. R. J. B. 1853: 6: *gènero*) etc. etc. I més encara: aquells universitaris – que hui serien considerats tòfols i ignorants de la seua llengua segons el criteri del DNV– tenien, per eixemple, un molt alt grau de coneiximent del grec i llatí, tant com per a mantindre el gènero femení de la forma *periodo: i construixca algunes periodos* (25). Similar el caso de *Sempere –¿o Sanctpera en normatiu?–*, el llatiniste que no ignora el gènero d'*idus* en llatí (1749: 240 i bis: *las Idus*). En la tradició valenciana ¡ché! no tot és coloquialisme i vulgaritat, tenim també les nostres dosis de pedanteria i erudició. Pero els normativíssims acadèmics del diccionari de l'AVL gens afectes, com vérem, a l'etimologia –que en última instància és l'autèntica ciència llingüística– donen *període* com a masculí i *idus* només entre parèntesis i com a segona opció com a femení: «m. (o f.) pl.».

Atre prejuí que ya en el nostre sigle XXI veem com a colosal error es pretendre tractar les llengües regionals o locals, tan dignes i interessants com qualsevol atra, de la mateixa manera que les llengües transnacionals i transoceàniques en centenars de millions de parlants, i además aplicar a uns i a atres les fórmules antidemocràtiques de control del sigle XVII: *limpia y da esplendor*, pero les llengües són instruments de comunicació i convivència, no la mostosa plateria dels yayos. La varietat, les

variants dialectals, l'existència d'una pluralitat de tradicions ortogràfiques no signifiquen de cap manera demèrit o menyspreu d'una llengua; tot lo contrari: són indicació de la seua riquesa, del seu històric dinamisme. Tal varietat mos dona ademés una informació preciosa i molt més exacta sobre l'història de la llengua i el seu context social i cultural que el cosset ortogràfic; mos ajuden a identificar, en precisió de vegades subcomarcal, l'orige d'un autor, a identificar obres anònimes o d'autoria dubtosa... les particulars *ducte*, *Jiner* o *meng*, del traductor dels *Aforismes rurals* sens dubte – *dupte* – *ducte* contribueixen a la seua identificació molt més fàcilment que si est autor haguera escrit *igualet*, *igualet* que Don Josep Maria de Sagarra i Castellarnau. La llibertat no és necessàriament anarquia –i menys encara en una activitat tan social com la llengua i la seua escriptura– i l'anarquia no és necessàriament caos. Cal preguntar-se qué guanyem els valencians, que tenim la sort d'atesorar tan gran patrimoni ortogràfic, tan ric i variat, aniquilant tota ixa varietat en benefici (?) de no sabem quina unitat llingüística, política, religiosa o racial. Renunciant a la pròpia riquesa i vitalitat ortogràfiques, tergiversant el nostre patrimoni lliterari, sometent la nostra personalitat llingüística al foraster, acceptant que som mosatros –*mea culpa*– els qui, per haver segut llingüísticament *repoblats*, no ham arribat mai a deprendre a parlar *lo pur catalanesc* ¿guanyariem de veritat una llengua internacional com l'anglesa o l'espanyola? ¿guanyariem una llengua parlada i desijada per centenars de millions de persones per tot el món? ¿cuants premis Nobel de lliteratura guanyariem? Si en el seu aspecte moral l'idea és oixosa, en el seu aspecte pragmàtic tampoc augura rellevants guanys. Aquells gallecs que escrivien en *purinho* portugués baix el pretext de que aixina podien ser llegits més fàcilment per millions de persones ¿en qué escriuran ara que els brasilers han establert la seua pròpia i diferenciada ortografia? ¿escriuran en portugués o en brasiler? ¿No mos entendran igual els nostres germans catalans o balears si escrivim com parlem de la mateixa manera que mosatros els llegim i entenem?

Qualsevol valencià, com a qualsevol andalús o gallec o madrileny, tindrà, si vol, dret a escriure en *perfecte català*... o en anglés, espanyol o llatí, pero n'hi haurà, com a sempre n'hi ha hagut, una forma d'escriure tal i com parlem, una forma d'escriure valencià... ¿o no? i en tot cas, si algú decidix *normalisar*, sàpiga que en la llengua, com en qualsevol atra pràctica social, és lo normal lo que d'una manera natural té que determinar la norma i no l'inversa: intentar artificialment impondre una norma com a lo normal. A qui parle augegant la parla normal, podria

aplicar-se-li les paraules de Ròs (1736: 36) «sacrediten de ridiculs singulars, els qui així parlen [...] Contra el comú no guanyaràs tu». Simplement: no es pot ficar portes al camp.

Atra paradoxa més que indicativa que les coses no s'han fet com es devien d'haver fet, és que en el pretext de normalisar –es supon que socialment– [l'us de] la llengua, en realitat l'AVL genera una llengua totalment no normal, ja que el valencià, com ham vist, resulta ser la llengua més excepcional del món, perquè seria l'única llengua del món parlada pel seus parlants naturals sense saber lo que parlen, l'única llengua sobre l'identitat de la qual s'enganyen el seus parlants. El coreà, l'hongarés, el japonés, el polac, el suec, tots saben que parlen coreà, hongarés, japonés... només els ruquerols valencians durant sigles no hauriem caigut en el conte que parlem –pero malament, molt malament– *catalanesc*. Tots pensant i diguent durant sigles i sigles que és valencià, sense comprendre que en realitat, com diu *encara* el Diccionari de la RAE el valencià seria una varietat d'atra llengua, *encara* que «se usa en gran parte del antiguo reino de Valencia y se siente allí comúnmente como lengua propia» ¿Pero es que n'hi ha algun atre cas a on la gent no senta *comúnment* com a pròpia la pròpia llengua que parla? ¿Com és que no tolerant–se atacs discriminatoris o vexatoris cap a races, professions o sexualitats sí es permeten les agressions llingüístiques i además en nom de la ciència? El valencià, l'única llengua del món *subnormal*, puix que té que ser *normalitzada*. El valencià, l'única llengua del món que *encara* no està preparà pa' tindre el seu diccionari etimològic, històric, dialectològic i de fonts textuais, pero que té que *disposar* d'un diccionari *normatiu* per a *disciplinar* al seus parlants ignorants, díscols i rebels. El valencià, l'única llengua del món i que, *encara* que en ingredients més variats que una paella mixta, té que sonar més monòtona que una sardana. El valencià, l'única llengua del món en la qual pràcticament totes les seues particularitats i característiques llingüístiques són només purs coloquialismes; l'única llengua a on formes desaparegudes de la parla real fa sigles tenen que ser considerades normals i les verdaderament normals són considerades coloquialismes i els verdaders coloquialismes no existixen; l'única que té que velar –o normativament segons l'AVL «[vellár]» pero escrivint «vetlar»– per la seua unitat en atra llengua i a on el seus parlants tenen que parlar pensant en defendre *ad maiorem gloriam* l'unitat de llengua, raça i destí dels qui sí saben parlar la seua pròpia llengua. El valencià, l'única llengua que dispon en les seues universitats d'un Servei de Política Lingüística sense Servici (aixina ya en el Ordinari 1514: f. 33: *servici*) ni Llingüística pero en

molta, molta política. Com escrivem no fa tant, «pobres d'aquells pobles que basen tota la seua identitat en la llengua».

Jujant en benevolència: l'AVL sembla haver decidit admetre tot allò que permeta a una part dels valencians sentir-se llingüísticament catalans, fent-mos la mercé de permetre com a coseta folclòrica alguns valencianismes de tota la vida. L'agravi –agravi científic, econòmic, moral i social– està en la desqualificació del registre pròpiament valencià i en el desgavell que per a este viage no feyen falta tantes alforjes d'euros públics –més de 50 millons fins a hui de l'erari comú segons fonts oficiosas; menudalla per al supost patrimoni familiar d'aquell catalaniste patrocinador de l'idea– i sobretot no calia que els acadèmics mos amagaren una llengua real. Perque, en o sense acadèmia, el valencià existix.

Referències

- ALBA BESALDUCH Isabel (1986): *El habla de Ludiente*, Castelló, Diputación de Castellón.
- ALCANYS Lluís (1914): *Regiment preervatiu e curatiu de la pestilencia*, Barcelona, Impremta Catalonia.
- ANÓNIMO (1514): *Part en valencià de l'ordinari metropolità de Valencia en 1514*, València, Johan Joffre.
- ARBUXECH Gaspar Blay (1666): *Sermo de la Conquista de la molt insigne, noble, leal, coronada ciutat de Valencia*, València, Geroni Vilagrassa.
- [BALDOVÍ JOSÉ BERNAT] (1855a): *El virgo de Visanteta y el alcalde de Favara ó El parlár bé no costa un pacho*, Benimàmet, Imprenta de Llepa-crestes.
- BALDOVÍ JOSÉ BERNAT (1855b): *Qui tinga cucs que pele fulla, ú obedecer al que manda*, València, Establecimiento tipográfico de El Valenciano.
- BALDOVÍ Chusep BERNAT (1857 [=1913]): *Un fandanguet en Paiporta*, Sueca (València), Impr. de Sueca de Máximo Juan.
- BALDOVÍ Chusep B. (1859): *Comedieta nova en un acte y en vers titulada L'agüelo pollastre, paròdia del Tenorio*, Sueca (València), Impr. de Sueca de Máximo Juan.
- CASANOVA Emili (2004): «La situación lingüística en la Comunidad Valenciana: el valenciano, caracterización y justificación», E. Ridruejo coord., *Las otras lenguas de España*, Valladolid, Universidad de Valladolid, pp. 116-163.
- COLOM Siñor [= Juan Colom y Sales] (1881 = s.d.): *El benefisi de Mora. Apropòsit en un acte y en vers, bilingüe, orichinal del Siñor Colom*, València, Imprenta de Juan Guix.
- COLÓN Germà (1993): *El lèxic català dins la Romània*, València, Universitat de València.
- CUADRADO DE LA FLOR Albert trad. (2000): R.L. Stevenson. *L'illa del tesor*, València, Real Acadèmia de Cultura Valenciana.
- ESCALANTE Eduardo (1855): *La vanitat castigada*, València, Establiment Tipografic de El Valenciano.
- ESCRIG José (1851): *Diccionario valenciano—castellano*, València, Imprenta de J. Ferrer de Orga, II voll.
- ESTEVE Joan (1489): *Liber Elegantiarum*, Venecia, Paganinus de Paganinis [= con estudio preliminar de Germà Colón Domènech, Castelló 1988, Inculca].
- FULLANA MIRA F. Luis (1912): *Estudi sobre Filologia Valenciana*, València, Establiment Tipografich Domenech.

- FULLANA I MIRA O. F. M. Lluís [& MIEDES BISBAL Emili] (1985): *Vocabulari Valencià Castellà, Castellano Valenciano*, València, Ed. Asval.
- HUICI MIRANDA Ambrosio & CABANES PECOURT Mª Desamparados (1976): *Documentos de Jaime I de Aragón. I (1216–1236)*, València, Anubar, II voll.
- JORDÀ I MULET Juli ed. (2014): *Paraules en xarxa*, València, s.e.
- MARTÍ MESTRE Joaquim (2006): *Diccionari històric del valencià col·loquial (segles XVII, XVIII i XIX)*, València, Universitat de València.
- MARTÍ Y GADEA Joaquín (1909): *Vocabulario valenciano - castellano en secciones. El más completo de los publicados hasta el día*, València, Imprenta de Antonio López y Comp^a.
- MEYER-LÜBKE Wilhelm (1992 [= 1935]): *Romänisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag.
- MOLINER María (1997 [= 1966]): *Diccionario de uso del español*, Madrid, Editorial Gredos, II voll.
- MORENO CABRERA Juan Carlos (2000): *La Dignidad e Igualdad de las Lenguas. Crítica de la Discriminación Lingüística*, Madrid, Alianza Editorial.
- NEBOT PÉREZ José (1910): *Tratado de Ortografía Valenciana Clásica*, València, Ángel Aguilar editor.
- ORELLANA MÁRCOS Ant. (1795): *Catalogo d'els pardals de L'Albufera de Valencia*, València, s.e.
- OVARA José (1877): *¡Dimats 13!... Juguete valenciano en un acto y en verso*, València, Librería de Pascual Aguilar.
- OVARA José (1879): *Un aprenent de lletí*, València, Librerías de Juan Mariana y Sanz.
- PASTOR FUSTER Justo (1827): *Breve vocabulario valenciano-castellano sacado de varios autores*, València, Imprenta de José Gimeno.
- PÉREZ SOLER Vicente (1974): *La Hoya de Buñol: la Tierra y el Hombre*, València, Institución Alfonso el Magnánimo.
- PEREÇ Miquel, *La vida de sàt vicent ferrer*, Stampada per Joan Jofre de Brianso, València 1510 [= Librerías "París-Valencia", València 1997].
- POU Onofre (15802): *Jesus; Thesaurus puerilis*, Barcelona, Apud Ioannem Paulum Menescal.
- REAL ACADÈMIA DE CULTURA VALENCIANA (20053): *Diccionari ortogràfic valencià-castellà, castellà-valencià*, València, Real Acadèmia de Cultura Valenciana.
- [R. J. B. ANÓNIMO = BRUSOLA Román José] (1853): *El amic dels llauradors ó aforismes rurals composts en catalá y castellá per D. Narcís Fages de Romá, Comisario regio p'a la inspecció de la Agricultura general del reino en la provincia de Girona, y traduïts al valencià per un Amic dels Llauradors*, València, Imprenta de Josèp Rius.

- ROIC DE CORELLA Joan (1495 [= 1998]): *Lo Quart del Cartoxa*, València, Ajuntament de València.
- ROIG Y CIVERA Antonio (1901): *Un chuche municipal*, València, Imp. de José Mª Alpuente.
- RÒS Carlos (1736): *Tratado de adages y refranys valencians, y practica para escriure ab perfecció la lengua valenciana*, València, Imprenta de Josep Garcia.
- RUBIO VELA Agustín (2003): *Epistolari de la València medieval (1)*, València-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana - Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SEMPERE Andreu (1749): *Grammatica valenciano-latina*, Palma de Mallorca, Viuda de Guasp.
- TORMO Bertomeu Mossen (1880): *La gatomaquia valenciana treta á llum per Joseph Mª Puig Torralva*, València, Llibrerías d'En Joan Mariana y Sanz.
- VENY Joan (1991): *Morts d'ahir i mots d'avui*, Barcelona, Empúries.
- ZARAGOZÀ PÉREZ Marina (2001): *Teatre. Josep Bernat i Baldoví*, València, FA.ME.